

Protocol Dyslexie

Januari 2018

Dyslexieprotocol

Protocol bij ernstige leesproblemen en dyslexie

1. Inleiding

Het protocol 'Ernstige leesproblemen en dyslexie' is onderdeel van ons zorgbeleid op het Christal.

In dit protocol wordt beschreven hoe wordt gewerkt aan het onderkennen en aanpakken van lees- en spellingproblemen bij onze leerlingen. Wij zijn voortdurende bezig met het ontwikkelen van de zorg en staan open voor nieuwe inzichten, ontwikkelingen en activiteiten indien hiermee de zorg voor kinderen met dyslexie of leesproblemen beter wordt!

We streven er naar de leerlingen kwalitatief goed onderwijs te geven. Wij gebruiken moderne methoden, de leerkrachten zijn gemotiveerd, de zorg voor de leerlingen vinden wij belangrijk. Onze school streeft ernaar voldoende aandacht te geven aan het vroegtijdig signaleren en de begeleiding van leerlingen met lees- en spellingproblemen. Bij veel kinderen worden lees- en spellingsproblemen duidelijk in groep 3 en 4 van de basisschooltijd, maar het kan ook pas later op de basisschool of zelfs op de middelbare school naar voren komen. Wij streven naar het voorkomen van ernstige leesproblemen door al in groep 1 en 2 veel aandacht te besteden aan risicoleerlingen. Statistisch gezien doen lees- en spellingproblemen zich voor bij tien procent van leerlingen.

Leerlingen die moeilijkheden ervaren bij het lezen en spellen krijgen binnen of buiten de groep extra uitleg en aandacht. Indien deze zorg en begeleiding weinig of geen resultaten heeft spreken we van ernstige lees- en spellingproblemen of dyslexie.

2. Signalering en diagnose

De signalering voor lezen en spellen is uitgewerkt in een stappenplan. Dit stappenplan is ontleend aan het Protocol Lees- en spellingproblemen en dyslexie en toegespitst op het Christal.

Ernstige achterstanden in het leren lezen en spellen kunnen worden voorkomen, dan wel worden teruggedrongen door hiaten in de ontwikkeling in een zo vroeg mogelijk stadium in het lees- en spellingonderwijs te onderkennen en aan te pakken.

Overzicht van signaleringsmiddelen per groep voor het leesonderwijs

Overzicht groep 1

Stap	Maand	wat	Voor wie?
1.	Bij aanmelding	Signaleren vanuit aanmeldingsformulier kleuters, bevindingen noteren in groepsplan	Alle leerlingen
2	Januari	Leerlijn Parnassys	Alle leerlingen
3	Februari	RT in de klas	Leerlingen die onvoldoende scoren op onderdelen van de leerlijn
4	Juni	Leerlijn Parnassys	Alle leerlingen
5		Overdracht van groep 1 naar 2 schriftelijk vastleggen, kinderen met signalen voor dyslexie bespreken met of aanmelden voor RT	Leerlingen met handelingsplan

Overzicht groep 2

Stap	Maand	wat	Voor wie?
1.	Oktober	RT blok 1 Extra hulp/instructie in de groep door leerkracht, OA of RT	Alle leerlingen die in overdracht genoemd zijn met zorg voor onderdelen uit de leerlijn die niet worden beheerst
2	November	Taalscreening Signaleringslijst voor kleuters	Alle leerlingen
3	November	RT blok 2 Mogelijkheden: <ul style="list-style-type: none">• Extra hulp/instructie in de groep door leerkracht, OA of RT• Inzet van BOUW door tutoren	Leerlingen met onvoldoende score op 1 of meerdere onderdelen van de taalscreening: letterkennis, auditieve synthese en analyse
4	Januari	Cito Taal voor kleuters Analyse Cito taal Leerlijnen Parnassys	Alle leerlingen Leerlingen met D/E score of lage C Alle leerlingen
5	februari	RT blok 3 Mogelijkheden: <ul style="list-style-type: none">• Extra hulp/instructie in de groep door leerkracht, OA of RT• Inzet van BOUW door tutoren	Leerlingen met D/E score, leerlingen die onderdelen van de leerlijn niet beheersen

6	april	Herhaling taalscreening	Individueel voor kinderen die in november onvoldoende scoorden op een of meerdere onderdelen
7	mei	Rt blok 4 Mogelijkheden: <ul style="list-style-type: none"> • Extra hulp/instructie in de groep door leerkracht, OA of RT • Inzet van BOUW door tutores 	Leerlingen met onvoldoende score op 1 of meerdere onderdelen van de taalscreening, D/E score of onvoldoende beheersing van de leerlijnen van parnassys
8	juni	Cito Taal voor kleuters Analyse Cito Taal Leerlijnen parnassys	Alle leerlingen Leerlingen met D/E score of lage C Alle leerlingen
9	juni	Overdracht van groep 2 naar 3 schriftelijk vastleggen, kinderen met signalen voor dyslexie aanmelden via RT	Kind met signalen van dyslexie

Overzicht groep 3

Stap	Maand	wat	Voor wie?
1	September	Rt blok 1 Mogelijkheden: <ul style="list-style-type: none"> • Extra hulp/instructie in de groep door leerkracht, OA of RT • Inzet van BOUW door tutores 	Vanuit overdracht de leerlingen met onvoldoende scores in cito groep 2
2	Oktober	Herfstsignalering VLL na kern 3 Analyse herfstsignalering en RT	Alle leerlingen kinderen die onvoldoende scores op meerdere onderdelen
3	November	Rt blok 2 Mogelijkheden: <ul style="list-style-type: none"> • Extra hulp/instructie in de groep door leerkracht, OA of RT • Inzet van BOUW door tutores bijv 3x 20 min per week 	voor leerlingen die onvoldoende scores op de herfstsignalering leerlingen met onvoldoende scores
4	December	Wintersignalering VLL Analyse wintersignalering	Alle leerlingen kinderen die onvoldoende scores op meerdere onderdelen

5	Januari	DMT kaart 1 en 2, AVI In groepsbespreking overleg voor aanmelding onderzoek	Alle leerlingen
6	Februari	Rt blok 3 Mogelijkheden: <ul style="list-style-type: none"> • Extra hulp/instructie in de groep door leerkracht, OA of RT Inzet van BOUW door tutoeren bijv 3x 20 min per week	Voor leerlingen die onvoldoende scores op AVI en DMT Leerlingen met onvoldoende scores
7	April	AVI en DMT Lentesignalering VLL Analyse van de toetsen In groepsbespreking overleg voor aanmelding onderzoek	Leerlingen met D en E score op Avi DMT Alle leerlingen leerlingen met D/E voor lezen en E score
8	mei	Rt blok 4 Mogelijkheden: <ul style="list-style-type: none"> • Extra hulp/instructie in de groep door leerkracht, OA of RT • Inzet van BOUW door tutoeren bijv 3x 20 min per week 	leerlingen met D/E score voor lezen en E voor DMT en avi
9	juni	Cito toets spelling E3 Bij D en E leerlingen analyse Cito DMT en AVI Eindsignalering VLL Analyse van de toetsen	Alle leerlingen Leerlingen met D en E score Alle leerlingen Alle leerlingen Leerlingen met D en E score
	juli	Overdracht in groepsplan van leerlingen met D en E score extra hulp nodig hebben	Leerlingen met D en E score in Avi en DMT en spelling E3

Overzicht groep 4

Stap	Maand	Actie in de groep	Actie individueel
	september	Rt blok 1 Mogelijkheden: <ul style="list-style-type: none"> • Extra hulp/instructie in de groep door leerkracht, OA of RT • Inzet van BOUW door tutores bijv 3x 20 min per week 	Rt voor leerlingen met D en E score in Avi en DMT en spelling E3 Kinderen met 3x D/E voor avi en E voor DMT
2.	Oktober	Cito DMT en Avi In groepsbespreking overleg voor aanmelding onderzoek	Leerlingen met D en E score in Avi en DMT en spelling E3 Leerlingen die 2 maal een D of E score hebben voor spelling en/of lezen
3	november	Mogelijkheden: <ul style="list-style-type: none"> • Extra hulp/instructie in de groep door leerkracht, OA of RT • Inzet van BOUW door tutores bijv 3x 20 min per week 	Kinderen met 3x D/E voor avi en E voor DMT
4	Januari	Cito DMT en Avi Cito spelling M4 Bij D en E leerlingen analyse formulier Cito toets begrijpend lezen M4	Alle leerlingen Alle leerlingen Leerlingen met D en E score Alle leerlingen
5	februari	Rt blok 3 Mogelijkheden: <ul style="list-style-type: none"> • Extra hulp/instructie in de groep door leerkracht, OA of RT • Inzet van BOUW door tutores bijv 3x 20 min per week 	Kinderen met 3x D/E voor avi en E voor DMT
6	april	DMT en AVI	Leerlingen met D en E score
7	mei	Rt blok 4 Mogelijkheden: <ul style="list-style-type: none"> • Extra hulp/instructie in de groep door leerkracht, OA of RT • Inzet van BOUW door tutores bijv 3x 20 min per week 	Kinderen met 3x D/E voor avi en E voor DMT

8	Juni	Cito DMT en Avi Cito spelling E4 Bij D en E leerlingen analyse formulier In groepsbespreking overleg welke leerlingen in groep 5 in aanmerking zouden kunnen komen voor onderzoek	Alle leerlingen Alle leerlingen Leerlingen met D en E score Leerlingen met 2 maal D en E score in Avi en DMT en spelling E4
	juli	Overdracht in groepsplan van leerlingen met D en E score die extra hulp nodig hebben	Leerlingen met D en E score in Avi en DMT en spelling E4

Overzicht groep 5, 6, 7 en 8

Stap	Maand	Actie in de groep	Actie individueel
1.	september	Rt blok 1	Rt voor leerlingen met D en E score in Avi en DMT en spelling E3
2.	oktober	DMT Avi PI	Leerlingen met D en E score in Avi en DMT en spelling
3	november	Rt blok 2	
4	Januari	Cito DMT en Avi Cito spelling Bij D en E leerlingen analyse formulier Cito toets begrijpend lezen	Alle leerlingen Alle leerlingen Leerlingen met D en E score Alle leerlingen
5	februari	Rt blok 3	Leerlingen met D en E score
6	april	Dmt, Avi, Pi	Leerlingen met D en E score
7	mei	Rt blok 4	Leerlingen met D en E score
8	Juni	Cito DMT en Avi Cito spelling E Bij D en E leerlingen analyse formulier In groepsbespreking overleg welke leerlingen in groep 5 in aanmerking zouden kunnen komen voor onderzoek Overdracht in groepsplan van leerlingen met D en E score en rt nodig hebben.	Alle leerlingen Alle leerlingen Leerlingen met D en E score Leerlingen met 2 maal D en E score in Avi en DMT en spelling Leerlingen met D en E score in Avi en DMT en spelling

Als er in groep 5/6/7/8 kinderen zijn die niet op voldoende niveau lezen wordt er juni de DMT en AVI afgenomen. Tot het moment dat AVI plus beheerst wordt. Er wordt altijd extra leesbegeleiding aan deze kinderen gegeven, a.d.h.v. een handelingsplan.

Kinderen die 3x een D/E score hebben voor Avi en een E voor DMT en spelling krijgen intensieve hulp (soms 3x 20 minuten per week). Als blijkt dat de leerling ondanks deze extra hulp niet of nauwelijks vooruit gaat, volgt een aanmelding voor onderzoek.

(Zie tussendoel 2 dyslexie protocol blz. 115 e.v. Aandachtspunten voor de begeleiding blz. 122)

Bij leeszwakke kinderen wordt er bij de AVI toetsen vooral op het aantal fouten getoetst. Er wordt doorgetoetst tot het hoogste instructieniveau. Bij de DMT wordt er een minuut gelezen, als er dan nog geen 5 fouten gelezen zijn laten we door lezen tot er vijf fouten gemaakt zijn.

In iedere groep wordt er DMT getoetst voor de leerlingen die AVI uit zijn. Dit is om te controleren of leerlingen niet terugvallen in het lezen.

Verdere procedure:

- de signaleringen (toetsen) worden afgenomen door de groepsleerkrachten. De leerlingen die rt hebben worden meestal door de rt-er getoetst
- wanneer de leerkracht een leerling structureel extra begeleiding, instructie en leertijd biedt, zullen de ouders hiervan op de hoogte worden gebracht
- bij vermoeden van dyslexie wordt in groep 2, 3 en 4 (en in enkele gevallen in de hogere groepen) intensieve begeleiding ingezet.
- de resultaten worden geregistreerd in het digitale leerlingvolgsysteem Parnassys.
- leerlingen die onvoldoende scores op de checklist/toetsen worden besproken met het zorgteam
- de groepsleerkracht stelt voor deze leerlingen een handelingsplan op.
- de uitvoerder van het handelingsplan is verantwoordelijk voor de evaluatie
- de groepsleerkracht bespreekt aan het einde van het schooljaar de handelingsplannen van de laatste interventieperiode met de leraar van de volgende groep en draagt eventueel doorlopende handelingsplannen over.
- de gegevens uit het leerlingvolgsysteem en de handelingsplannen worden door de groepsleerkracht bewaard in het digitale leerling-dossier Parnassys. In het leerling-dossier van de leerling worden alle handelingsplannen bewaard.

Diagnose bij lees –en spellingsproblemen

Indien uit de analyse van de signaleringgegevens niet duidelijk is wat de aard van het lees-/spellingprobleem is, of bij de evaluatie van een handelingsplan blijkt dat het effect gering is, kan besloten worden tot verder diagnostisch onderzoek. Dit onderzoek kan uitgevoerd worden door:

- de groepsleerkracht
- Remedial Teacher
- externen

Middelen die op school aanwezig zijn voor verdere diagnose van lees- en spellingproblemen:

- Grafemen-/fonementoets
- Toets auditieve discriminatie/analyse/synthese
- Visuele synthesesoets
- PI woorddictee
- Klepel (onzinwoorden)
- Zelfgeschreven teksten van de leerling

3. Uitvoering

Op school werken we met 4 zorgblokken:

September-oktober

November-januari

Februari-april

Mei- juni

Twee keer per jaar (in januari en juni) wordt er een serie Cito toetsen afgenomen. In de maanden oktober en april worden er tussentoetsen afgenomen bij leerlingen met een D/E score of een lage C in groep 2 en 3.

Volgend op de toetsperiode start een nieuw RT blok, waarin kinderen die een D/E score of lage C in de middenbouw hebben gehaald extrabegeleiding krijgen in of buiten de klas. Na het rt blok volgt een evaluatie adhv bevindingen van de leerkracht, methodetoetsen en Citotoetsen of andere tussentoetsen.

Kinderen die 3x een D/E score hebben voor Avi en een E voor DMT en spelling krijgen intensieve begeleiding mbv BOUW: bijvoorbeeld minimaal 3x 20 minuten per week. Als blijkt dat de leerling ondanks deze extra hulp niet of nauwelijks vooruit gaat, volgt een aanmelding voor onderzoek.

Indien het vermoeden van dyslexie bestaat, zal uitgebreid diagnostisch onderzoek plaatsvinden door externen. Het resultaat van het onderzoek zal door de onderzoeker met de ouders worden besproken.

In sommige gevallen wensen de ouders een dyslexie onderzoek in de privésfeer uit te laten voeren. Als school zullen wij hier onze medewerking aan verlenen. We zullen in het eerste gesprek met de ouders bespreken waarom wij wel of geen onderzoek adviseren. In de gevallen dat ouders besluiten om extern een onderzoek te laten uitvoeren zullen wij alle gegevens aanleveren die op dat moment tot onze beschikking zijn. Uiteraard willen we na het onderzoek graag de adviezen van de desbetreffende deskundigen horen, zodat we, daar waar mogelijk, ons onderwijs aan de behoefte van de leerling kunnen aanpassen.

4. Hoe werken wij in onze groepen aan dyslexie en voorkoming van leesproblemen

De begeleiding van de kinderen met lees- en spellingsproblemen maakt onderdeel uit van de zorgstructuur binnen de groep en zal dus ook binnen die groep door de groepsleerkracht plaatsvinden. Waar nodig wordt de groepsleerkracht ondersteund door het zorgteam. De begeleiding vindt plaats met de reguliere lesmethoden aangevuld met begeleidingstechnieken die zijn afgestemd op de problematiek van het kind. Indien er sprake is van een dusdanige spellingachterstand dat de spellingleerstof van het betreffende jaar op een te hoog niveau ligt zal de leerstof op een lager niveau worden aangeboden. Indien de begeleiding binnen de groep onvoldoende oplevert of organisatorisch niet haalbaar is, wordt onderzocht of er mogelijkheden zijn voor begeleiding buiten de klas. Uitgangspunt voor de handelingsplanning is zoveel mogelijk materialen van de reguliere methode in te zetten. Dit om didactische verwarring te voorkomen.

Als bij de evaluatie van het handelingsplan blijkt dat het effect onvoldoende is, kunnen in overleg met het zorgteam andere programma's of materialen ingezet worden.

5. Dyslexieverklaring

We spreken niet van dyslexie tot, volgens de officiële criteria door een GZ-psycholoog is vastgesteld dat er sprake is van dyslexie. De GZ-psycholoog is de deskundige op het gebied van ontwikkelingsproblemen. In alle gevallen van lees-/spellingproblemen immers wordt de leerling extra begeleid. De inhoud van de begeleiding is niet anders, hoogstens de intensiteit.

Kenmerken van dyslexie zijn:

- Er zijn in groep 2 signalen die wijzen op risico voor dyslexie.
- Er zijn vanaf het begin van het leesproces ernstige automatiseringsproblemen geweest (E-score op DMT/Cito spellingstoets in groep 3 en 4).
- De leerling heeft specifieke problemen met lezen en/of spellen (rekenen en lees-/taalbegrip zijn onvoldoende).
- Er is intensief (gedurende een half jaar viermaal per week een half uur) met handelingsplannen gewerkt, maar het effect is gering.

In een gesprek bespreken we de gesignaleerde problemen met de ouders. Wij controleren of in het intakeformulier is aangegeven of er sprake is van dyslexie in de familie. Indien er sprake is van familiale aanleg noteren we dit in het dossier. Wanneer er bij een kind problemen zijn, zijn wij als school extra alert.

In overleg met ouders kan besloten worden dyslexieonderzoek te laten uitvoeren indien een dyslexieverklaring noodzakelijk is voor het goed functioneren van de leerling binnen het onderwijs. Voor de inhoud van de begeleiding binnen het basisonderwijs is een dyslexieverklaring niet noodzakelijk. De verklaring kan het kind een bepaalde vorm van rust geven. Wat uiteindelijk het

zelfvertrouwen van het kind ten gunste komt. Na het onderzoek worden binnen school de adviezen die uit het onderzoek komen opgevolgd.

Een dyslexieverklaring bestaat uit drie diagnoses:

- **Onderkende diagnose**

Het vaardigheidsniveau van het lezen en/of spellen ligt significant onder dat van leeftijdgenoten. Er is sprake van een *significante achterstand* wanneer een leerling op een genormeerde toets voor technisch lezen en/of spellen behoort tot de tien procent zwakst scorende in zijn groep. Dit betekent in de praktijk een E score op de DMT/Leestechiek en Leestempo en/of op de Cito toets Spellens.

Het probleem in het aanleren en toepassen van het lezen en/of spellen op woordniveau blijft bestaan ook wanneer voorzien wordt in adequate remediërende instructie en oefening. *Didactische resistentie* kan pas worden aangetoond wanneer de leerling gedurende minstens een half jaar ten minste drie/vier keer per week 30 minuten extra instructie en oefening in technisch lezen en/of spellen heeft ontvangen van zijn leerkracht op school. De Kleine Beer levert, indien gevraagd, de gegevens van het leerlingvolgsysteem aan bij de instelling die het dyslexieonderzoek uitvoert.

- **Verklarende diagnose**

Het betreft een vijftal criteria:

1. Stemt de beheersing van lezen en spellen op woordniveau niet overeen met algemeen *cognitief functioneren* van het kind?

2. Beïnvloedt *de werkstijl* van het kind het aanpakgedrag van het kind met betrekking tot lezen en spellen?

3. Is er sprake van tekorten in de *fonologische verwerking*?

(onvoldoende of zeer lage score op auditieve synthese/analyse, klankonderscheiding, auditieve · synthese in klankgroepen)

4. Is er sprake van tekorten in de *toegankelijkheid van taalkennis*, in het bijzonder ten aanzien van · symbolen?

(ideeënproductie grens van gemiddeld en beneden gemiddeld niveau, symbolen vergelijken · beneden gemiddeld niveau)

5. Is er sprake van tekorten in de *automatisering* van complexe vaardigheden?

(cijferreeksen grens gemiddeld en boven gemiddeld niveau, substitutie en namen leren · gemiddeld niveau, geheugenspan grens van gemiddeld en beneden gemiddeld niveau)

- **Handelingsgerichte/indicerende diagnose**

Vooraf de mate en de ernst van de onderwijsbelemmering die de leerling ondervindt zijn bepalend voor de indicatie tot behandeling.

Dyslexie kan samengaan met andere leerstoornissen in andere vaardigheden (bijvoorbeeld rekenen, communicatie vaardigheden, specifieke taalstoornissen).

Dyslexie kan samengaan met meer algemene stoornissen (beperkte intelligentie, zintuiglijke stoornis, ADHD).

Dyslexie kan gepaard gaan met problemen in het psychosociale functioneren.

Afgeven van een dyslexieverklaring en vergoeding van behandeling

Het Christal stemt de begeleiding van kinderen af op de mogelijkheden van het kind. Een dyslexieverklaring is daarbij niet nodig of direct van belang voor de aanpak van de lees- en/of spellingproblemen. De school verricht diagnostisch onderzoek, stemt de begeleiding daarop af en houdt het leerling dossier bij. Indien het vermoeden bestaat van dyslexie, met inachtneming van de criteria van de Gezondheidsraad, zal dit met de ouders worden besproken.

Een dyslexieverklaring mag alleen worden afgegeven door functionarissen die een academische graad hebben in de klinische (kinder- of jeugd-)psychologie of orthopedagogiek, evenals een erkende bekwaamheidsregistratie in de psychodiagnostiek, minimaal op het niveau van de BIG registratie Gezondheidszorgpsycholoog (GZ psycholoog). De dyslexieverklaring heeft een onbeperkte geldigheidsduur. Het kan echter wenselijk zijn om bepaalde onderdelen van de verklaring na verloop van tijd aan te passen aan de dan geldende omstandigheden met het oog op veranderingen in aanpak of faciliteiten. Een dyslexieverklaring wordt afgegeven voor lezen en/of spellen.

De school moet op het moment van doorverwijzen de volgende informatie leveren:

- Toetsgegevens uit het leerlingenvolgsysteem;
- Beschrijving van de lees-en spellingproblemen (zie de richtlijnen van het protocol Leesproblemen en Dyslexie);
- Signalering van de lees- en spelproblemen: datum, onderzoek (instrumenten en criteria, de resultaten en gegevens over de onderzoeker);
- Inhoud en duur van de extra begeleiding;
- Resultaten van de extra begeleiding en een beschrijving van het gebruikte evaluatie-instrumentarium, vaststelling van de stagnatie met vermelding van instrumentarium en normcriteria;
- Argumentatie voor 'vermoedelijke dyslexie';
- Vermelding en beschrijving van andere problematiek.

Ouders kunnen dan vervolgens met dit dossier bij hun zorgverzekeraar een beroep doen op de dyslexiebehandeling in het basispakket.

6. Overgang PO-VO

De gesignaleerde lees- en/of spellingproblemen en gegeven begeleiding moeten tijdig (uiterlijk eind groep 7) en duidelijk met ouders besproken worden, zodat ouders hier rekening mee kunnen houden bij de keuze van school/type van voortgezet onderwijs.

Tevens dient de school voor voortgezet onderwijs (via zgn. 'koude' en 'warme' overdracht) tijdig en afdoende te worden geïnformeerd zodat de kinderen zo ononderbroken mogelijk begeleid kunnen worden bij hun verdere lees- en/of spellingontwikkeling. Hiervoor gebruiken we als aanvulling op het reguliere overdrachtsformulier het 'Formulier overgang PO-VO dyslexie'.

Bij leerlingen met ernstige lees- en spellingproblemen geeft de leerkracht extra informatie met betrekking tot:

- Heeft de leerling wel/geen dyslexieverklaring?
- Welke lees- en/of spellingproblemen zijn gesignaleerd?
- Welke aanpassingen met betrekking tot het aanbod en verwerking van het lezen en/of spellen hebben er in het basisonderwijs plaatsgevonden? (o.a. aanpassingen aan programma, extra hulp, hulpmiddelen, huiswerk, inzet ouders, compenserende/dispenserende maatregelen)?
- Wat waren de resultaten van deze aanpassingen?
- Wat is het huidige lees- en spellingniveau?
- Sociaal-emotioneel functioneren van de leerling.

7. Bijlagen

- A. Voorbeelden van compenserende en dispenserende maatregelen (voor in de groep)
- B. Leesproblemen en dyslexie in de groep (suggesties voor leerkrachten)
- C. Tips en suggesties voor ouders

A. Mogelijkheden voor compenserende en dispenserende maatregelen in de groep
Leerlingen met dyslexie hebben veelal moeite met de teksten in de begrijpend leesmethode en de zaakvakken. De leerling kan op school gebruik maken van hulpmiddelen (compensatie) of ontheffing (dispensatie) krijgen van bepaalde opdrachten.

- **Compenserende maatregelen**

Dit zijn maatregelen die de gevolgen van de (technische) lees- en/of spellingsproblemen minimaliseren bij het lezen of schrijven van teksten. Voorbeelden zijn een tekstverwerker met spellingcontrole bij het spellen en tekst-naar-spraak-software bij het lezen.

- **Dispenserende maatregelen**

Hierbij krijgt een kind ontheffing van bepaalde opdrachten. Een voorbeeld is een mondelinge in plaats van een schriftelijke overhoring bij topografie, omdat het onthouden van de spelling van plaatsnamen onevenredig veel extra inspanning kost.

Welke compenserende en dispenserende maatregelen noodzakelijk zijn, hangt af van de problemen die het kind heeft. Dit zal vrijwel altijd in overleg met een deskundige moeten worden uitgezocht. De deskundige zal ook zowel leerling als leerkracht begeleiden in het gebruik van de benodigde hulpmiddelen in de klas. Meestal is het ook raadzaam de ouders te instrueren, zodat de leerling de hulpmiddelen ook thuis kan gebruiken bij het maken van huiswerk. Het is wenselijk om de

afspraken over het gebruik van hulpmiddelen, die met de leerling en zijn ouders zijn gemaakt, vast te leggen. Bij hulpmiddelen en maatregelen denken wij aan:

- boeken die qua inhoud aansluiten bij de leeftijd en interesses van de leerling, maar die qua technisch niveau vereenvoudigd zijn.
- de leerling krijgt extra leestijd voor bijvoorbeeld zaakvakteksten.
- leestaken voor de zaakvakken worden verlicht: minder pagina's of teksten van een makkelijker technisch niveau.
- Moeilijke woorden mogen worden voorgelezen door een leesmaatje.
- Leerlingen met dyslexie krijgen geen onvoorbereide leesbeurten.
- Er wordt gelezen zonder tijdsdruk.
- Indien teksten/toetsen ingesproken beschikbaar zijn mag daarvan gebruik worden gemaakt.
- Zaakvakteksten mogen thuis worden voorbereid.
- Leestaken worden verlicht (minder pagina's).
- Leesteksten worden vergroot.
- Inzet van software/hulpmiddelen.
- Aangepaste afname Cito Entree- en Eindtoets (zie www.Cito.nl)

Algemene compenserende/dispenserende maatregelen bij spelling:

- extra hulp in de klas bij het schrijven van verhalen, verslagen en werkstukken
- correctie van het werk van de leerling door een klasgenoot
- zoveel mogelijk negeren van spellingfouten onder voorwaarde dat de leerling woorden waarvan hij de spelling niet kent zoveel mogelijk klankzuiver schrijft
- gedifferentieerde beoordeling van dictees (bijvoorbeeld alleen fouten met een bepaalde spellingregel tellen mee)
- verlichting van de schrijftaak (minder pagina's)
- beperking van het aantal oefeningen (ook minder oefeningen als huiswerk)
- extra tijd voor schrijftaken
- gebruik van hulpmiddelen zoals woordenboek, regelkaart en tekstverwerker met spellingcontrole, (eventueel een sprint)
- waar mogelijk mondelinge overhoringen, bijvoorbeeld bij topografie
- niet maken van dictees waarbij van te voren al vaststaat dat de leerling veel fouten gaat maken. Eventueel krijgt de leerling daarvoor in de plaats een dictee dat is afgestemd op zijn niveau.

B. Leesproblemen en dyslexie in de groep, suggesties voor de leerkracht

Groep 1/2

- Gerichte vragen tijdens de intake,
- De leerkrachten observeren aan de hand van de leerlijnen van Parnassys
- Aandacht voor (des)interesse in letters of taal uit de tussendoelen beginnende geletterdheid

- Benoemen van kleuren, symbolen, namen

Onze opvattingen over de aanpak van kinderen met een vergroot risico op dyslexie zijn als volgt samen te vatten:

- Extra begeleiding en stimuleren
- Blijvende motivatie van de leerling bewerkstellen
- Dossier bijhouden van de vorderingen
- Veel en op een leuke manier omgaan met taal
- Kinderen thuis laten oefenen (waaronder voorlezen)

Gericht werken volgens een protocol[2]

Het is zeker niet zo, dat de ontwikkeling van geletterdheid opeens begint wanneer een kind op vierjarige leeftijd onze school binnen stapt. Kinderen doen al eerder op verschillende manieren ervaring op met geschreven taal. Deze ervaringen hebben een grote invloed op het niveau van de beginnende geletterdheid op school. We hebben er daarom voor gekozen om met een uitgebreid intake formulier[3] te werken wanneer ouders hun kind voor het eerst naar school brengen. Wij proberen hiermee zoveel als mogelijk in kaart te brengen met welke achtergrond het vierjarige kind onze school binnen komt.

De ontwikkeling van geletterdheid verloopt via de fase van beginnende geletterdheid en van gevorderde geletterdheid (groep 4-8). In groep 1 en 2 werken wij als volgt

1. Aandacht voor dyslexie bij kleuters

Wanneer wij uitgaan van de eerder gegeven definitie kan dyslexie op zijn vroegst eind groep 3 worden vastgesteld. Latent aanwezig zijn van dyslexie kunnen wij al bij de kleuters signaleren. Gerichte hulp op het gebied van letterkennis en fonologische vaardigheden zorgen voor een betere start met leren lezen in groep 3. Deze preventieve hulp kan direct in groep 3 worden voortgezet. Van de leerkracht verwachten wij een opmerkelijke houding en de overtuiging, dat geletterdheid bij kleuters ertoe doet. De kinderen werken in een talige omgeving, waarin geletterde activiteiten worden aangeboden en gestimuleerd. Door gerichte signalering worden achterstanden tijdig ontdekt.

2. Naar een geletterde omgeving

Door een geletterde, schoolse omgeving dagen wij kinderen uit om te lezen en te schrijven en wordt de intrinsieke leermotivatie aangesproken. Dit bereiken wij o.a. door:

- Het aanbieden van verschillende leesmaterialen
- Een lees- en schrijfhoek in te richten
- Het toegankelijk maken van materialen voor de kinderen

- Het werken met een lettermuur
- Gebruik te maken van ICT
- Ouders te betrekken bij het leerproces
- Een leerkracht, die laat zien dat lezen en schrijven belangrijk is
- Letterlijn met aangeleerde letters en afbeeldingen

3. Stimulering van beginnende geletterdheid

Op het Christal wordt beginnende geletterdheid gestimuleerd door:

- Beginnende geletterdheid een systematische plek te geven in het onderwijsprogramma.
- Interactief voorlezen: we praten over het verhaal, lezen voor een kleine groep, aandacht voor woordenschat uitbreiding, veel herhalen, voorlezen is leuk!
- Aandacht voor functies en structuur van geschreven taal: spontane spellingen, geschreven taal om te communiceren, kinderen bewust stimuleren met een schrijfactiviteit
- Taalbewustzijn en het alfabetische principe: letter-klankkoppelingen met aandacht voor fonemisch bewustzijn, zoeken naar betekenisvolle context, taalspelletjes, ontdekken van het alfabetische schrift
- Functioneel schrijven en lezen: het schrijfonderwerp is zinvol, met een doel en aan iemand gericht met een mooi potlood, viltstift, stempels, letters etc.

4. Vroege signalering van achterstanden in geletterdheid

Indien een leerling uitvalt op de verschillende signaleringstoetsen, dat wil zeggen onder de norm scoort, dan, bespreekt de leerkracht dit met de interne begeleider en de ouders. In een handelingsplan worden de doelstelling en werkwijze voor een van te voren vastgestelde periode van begeleiding vastgelegd. Ook wordt in het handelingsplan vastgelegd hoe en wie evalueert en worden vervolgstappen vastgelegd.

5. Effectieve begeleiding van leerlingen met een achterstand

Bij een geconstateerde achterstand bij een kind, op een van de onderdelen van geletterdheid, proberen wij die achterstand te verkleinen door extra, gerichte activiteiten aan te bieden en de ontwikkeling nauwgezet te volgen. Dit kan in een kleinere groep of individueel. Aandachtspunten hierbij zijn:

- Een motiverende aanpak
- Geen druk op het kind
- Kinderen mogen niet het idee hebben dat ze falen
- Opdoen van succes ervaringen

6. Samenwerking en overdracht

Wanneer externe zorg wordt ingeschakeld bij een leerling die extra begeleiding nodig heeft, is het van groot belang dat de school, ouders en externe zorg goed met elkaar samenwerken.

In de overdracht naar de volgende leerkracht wordt gebruikt gemaakt van de toetsgegevens, observaties en werk van de leerling. De volgende punten worden daarnaast besproken:

- Letterkennis
- Fonemisch bewustzijn (auditieve analyse en synthese)
- Lezen en schrijven
- Spraak- en taalontwikkeling
- Woordenschat
- Is er sprake van dyslexie in de familie?
- Gegevens in Parnassys, ons leerlingvolgsysteem

Groep 3

Leren lezen gaat meestal niet vanzelf. De meeste kinderen hebben een stapsgewijze uitleg nodig van het alfabetische principe en systematische oefening volgens een leesmethode. In groep 3 gaat het "echt" gebeuren. Vol enthousiasme starten de voormalige kleuters met het leren van de letters van het alfabet en het lezen van de eerste woordjes. Lezen is in groep 3 nog voornamelijk technisch lezen: het koppelen van klanken aan letters en het opslaan van deze combinaties in de hersenen: de elementaire leeshandeling. Waar in de eerste helft van groep 3 de nadruk ligt op het aanbieden van de letters, verschuift deze in de tweede helft naar het automatiseren van het geleerde.

Aanpak

Als er een leerling doorstroomt naar groep 3 en nog niet goed kan "hakken en plakken" dan wordt er al begin groep 3 extra begeleiding ingezet om zo snel mogelijk deze achterstand in te halen.

Elk toetsmoment in groep 3 vormt een mogelijk startpunt voor behandeling en extra begeleiding van een kind.

Signaleert de school dat de taalontwikkeling achterblijft, dan zal gestart worden met extra begeleiding, eventueel met behulp van de Remedial teacher. De aanpak wordt vastgelegd in een handlingsplan.

Interventieperiodes

De interventie in groep 3 is in eerste instantie gericht op opbouwen van letterkennis, omzetten van woorden in zuivere klankcodes (kat opsplitsen in k-a-t) en ontwikkeling van fonemisch bewustzijn (het bewustzijn dat gesproken woorden uit verschillende klanken bestaan).

De tweede interventieperiode is gericht op de volledigheid van letterkennis en de decodeersnelheid (snelheid waarmee schriftletters in klanken worden omgezet), de derde interventieperiode op de automatisering van dit proces, de 'verankering' in de hersenen.

Voor zwakke lezers is het uiterst belangrijk om zoveel mogelijk te lezen. De strategieën die leerlingen

met leesproblemen en mogelijke dyslexie gebruiken, zijn globaal te verdelen in te lang blijven spellen (spellende lezers) en te snel raden wat er staat (radende lezers). Ook worden beide strategieën door elkaar gebruikt.

Aanhoudende problemen

Heeft de extra hulp op school aan het eind van groep 3 weinig tot geen resultaat gehad, dan kan er sprake zijn van dyslexie. Wij raden dan aan om het kind te verwijzen naar een externe deskundige voor een diagnostisch onderzoek.

Groep 4

In groep 4 wordt het leesproces ingewikkelder. De technische leesvaardigheid wordt verder geautomatiseerd. Dit betekent dat kinderen zonder al teveel moeite woorden en zinnen in klanken kunnen omzetten. De aandacht gaat steeds meer naar het leren begrijpen van de betekenis en inhoud van teksten (begrijpend lezen). In groep 4 worden teksten qua structuur en zinnen langer en ingewikkelder en wordt schrijven steeds belangrijker. Daarom krijgen zowel zwakke lezers als spellers het in groep 4 moeilijker. Spellingsproblemen komen vooral naar voren bij het vrij schrijven. Het komt regelmatig voor dat een kind met dyslexie in een dictee laat zien een bepaalde spellingsvaardigheid of -regel wel te kennen, maar die vervolgens niet of inconsequent toepast in een vrije schrijfo opdracht. In feite komt hierin het automatiseringsprobleem bij het spellen tot uitdrukking.

Observeren in groep 4

De leerkracht in groep 4 heeft een belangrijke taak in signaleren. Dit kan o.a. door observatie. De observatiepunten zijn:

1. Hanteren van leesstrategieën

- als de leerling spelt, doet hij dat hoorbaar of verinnerlijkt?
- als de leerling raadt, doet hij dat op basis van de context (rekening houdend met de zin) of blindelings?
- maakt de leerling gebruik van lettercombinaties?

2. De leessnelheid

- hoe is de leessnelheid vergeleken met groepsgenoten?
- begint de leerling regelmatig opnieuw met lezen?
- herhaalt de leerling vaak woorden?

3. Het gebruik van de contextinformatie (informatie uit de zin of de tekst)

- maakt de leerling gebruik van de zincontext bij het lezen van zinnen?
- maakt de leerling gebruik van illustraties?

4. Problemen met het lezen van bepaalde woorden

- heeft de leerling problemen met het lezen van bepaalde woorden?
- zo ja, welke soorten woorden zijn dat?

Veel zwakke lezers hebben problemen met het lezen van meerlettergrepige woorden en met woorden die voor- of achteraan drie medeklinkers hebben.

5. De uitspraak

- hoe is de uitspraak tijdens het hardop lezen?

Bij sommige leerlingen wordt het lezen negatief beïnvloed door slecht articuleren, gebruik van dialect of slechte verstaanbaarheid. Vaak is dit een al langer bestaand probleem en is er logopedische informatie bekend van de leerling. Er moet dus onderscheid gemaakt worden tussen uitspraakfouten en leesfouten!

6. Woordenschat

- hoe is de leeswoordenschat vergeleken met groepsgenoten?

7. Begrijpend lezen

- hoe is het leesbegrip vergeleken met groepsgenoten?
- hoe is de interpunctie (houdt de leerling rekening met leestekens?) en de zinsmelodie?

Vaak kun je aan de intonatie horen of de leerling begrijpt wat hij leest.

8. Spellen

- hoe is de spellingvaardigheid bij het schrijven van een verhaal?
- beheerst de leerling bepaalde klank-letterkoppelingen niet?
- beheerst de leerling bepaalde spellingregels niet?

9. Metacognitieve vaardigheden (*controle hebben over je eigen denken en leren en het kunnen corrigeren en sturen in de door jou gewenste richting*):

- corrigeert de leerling zelf fouten tijdens het hardop lezen?

10. Leesmotivatie

- hoe is de leesmotivatie van de leerling?

Aanpak

De leesinterventies zijn in groep 4 niet meer in duidelijke stappen in te delen zoals in groep 3. In feite zijn de interventies in groep 4 een verdieping en verbreding van die in groep 3. Leesmotivatie is een belangrijk doel in groep 4. Dit is namelijk het moment waarop leerlingen met hardnekkige leesproblemen beginnen op te geven en dan steeds verder dreigen achter te gaan lopen.

Interventies

Het eerder genoemde protocol geeft de volgende aandachtspunten voor interventie:

- directe instructie op het gebied van woordenschatuitbreiding
- expliciete instructie in morfologische regels (grammatica)
- leesmateriaal zoveel mogelijk laten aansluiten bij de belevingswereld van het kind
- onderscheid maken tussen leesfouten en uitspraakfouten
- zorgen dat de leerling regelmatig samen leest met een goede lezer, zodat hij goede voorbeelden hoort

Groep 5-8

Niet alle kinderen met dyslexie worden in de onderbouw al opgespoord. Kinderen kunnen hun leesproblemen jarenlang verbergen. In hoofdstuk 2 hebben wij de instrumenten om te signaleren besproken. Wanneer het lezen en spellen in groep 5 of hoger nog niet naar wens verloopt, gelden de aanpak en tips zoals eerder beschreven in groep 3 en 4. Samen met de leerkracht, de ouders en het kind zal er gekeken worden naar een passend plan.

Zwakke lezers

Leesproblemen van leerlingen in de bovenbouw kunnen verschillende oorzaken hebben:

- leerlingen die het technisch lezen redelijk vlot hebben geleerd, maar die moeite hebben met begrijpend lezen
- leerlingen bij wie in de voorgaande jaren de diagnose dyslexie al is gesteld. Zij blijven moeite houden met het technisch lezen en dreigen steeds verder achter te gaan lopen, omdat de motivatie om te lezen gevaar loopt.
- leerlingen die hun leesproblemen tot dan toe hebben kunnen verbergen, maar in de problemen komen met de langere en meer ingewikkelde teksten in de bovenbouw. Het is mogelijk dat deze leerlingen dyslexie hebben en zich het lezen van woorden op een verkeerde manier hebben aangeleerd, namelijk niet via het verklanken, maar door het hele woordbeeld in het geheugen op te slaan. Wanneer de zinnen dan ingewikkelder worden, legt het een te groot beslag op het geheugen en lukt het niet meer om hele zinnen te overzien.

C. tips en suggesties voor ouders

C 1. Tips om de leesmotivatie te vergroten

- Een omgeving waarin gelezen wordt, stimuleert tot lezen en vergroot de motivatie om zelf te lezen
- Laat het kind al van jong in aanraking komen met boeken/gebruik voor de allerkleinsten prentenboeken. Laat ze vertellen wat ze zien en lees daarna voor
- Lees veel voor. Dit verhoogt het leesplezier en de motivatie, het stimuleert de taalontwikkeling, verrijkt de woordenschat en prikkelt de fantasie van het kind
- Overleg met het kind wanneer je gaat voorlezen

- Spreek een tijd af waarop het kind gaat lezen. 10 minuten per dag is voldoende. Bij een kind dat niet graag uit zichzelf gaat lezen is het belangrijk dat u erbij betrokken bent.
- Elke dag 10 minuten levert een beter resultaat dan af en toe een uur!
- Lees samen met het kind. Spreek af welk deel u leest en welk deel uw kind leest. Laat het kind meekijken terwijl u leest. Laat het kind zelf de boekjes uitkiezen, die hem interesseren
- Vertel af en toe een verhaal. Dit stimuleert de leesmotivatie en fantasie van het jonge kind.
- Maak voldoende tijd vrij en heb geduld.
- Geef het kind een compliment voor zijn inzet
- Maak van lezen iets leuks. Lezen is fijn!

C 2. Voorlezen: gouden tips voor ouders

Voordat je gaat voorlezen

1. Leen samen met je kind een prentenboek in de bibliotheek. Kies een boek dat je kind leuk vindt, liefst een boek dat past bij de activiteiten op de peuterspeelzaal of op school. De bibliothecaris helpt je graag bij het kiezen.
2. Bekijk het boek goed en lees het zelf voordat je gaat voorlezen. Bedenk wat je gaat vragen en uitleggen tijdens het voorlezen.
3. Kies een vast moment en een vaste, gezellige plek om voor te lezen. Zo wordt voorlezen een onderdeel van iedere dag. Dat is gezellig en het is goed voor de taalontwikkeling van je kind.

Hoe lees je voor?

1. Laat je kind lekker dicht naast je zitten, zodat het kan meekijken in het boek. Jullie gaan samen het verhaal lezen.
2. Wijs de titel aan, lees de titel voor en praat met je kind over de voorkant. Maak je kind nieuwsgierig naar het verhaal.
3. Lees het verhaal voor, bekijk samen de afbeeldingen en praat over de afbeeldingen.
4. Laat je kind gerust opmerkingen maken terwijl je voorleest. Het is goed voor de taalontwikkeling als je kind praat, dus alle opmerkingen zijn goed.
5. Neem de opmerkingen van je kind serieus. Ga op de opmerkingen in, ook als ze niet over het verhaal gaan. Daarna ga je weer door met het verhaal.
6. Vraag op spannende momenten aan je kind hoe het verhaal verder zou kunnen gaan. Zo leert je kind goed nadenken en gaat het begrijpen hoe verhalen in elkaar zitten.
7. Bedenk welke woorden moeilijk zijn voor je kind. Leg een onbekend woord uit.

8. Maak bij het voorlezen geluiden en bewegingen die passen bij het verhaal of vraag je kind om een geluid of beweging uit het verhaal na te doen.

Na het voorlezen

1. Laat je kind het verhaal navertellen aan een broertje of zusje of aan een knuffel.
2. Waarschijnlijk vraagt je kind om het boek nog een keer voor te lezen. Dat is goed. Je kind leert er iedere keer weer iets nieuws van.

C 3. Oefenen in groep 3 en 4

Maak van alle onderstaande oefeningen een spelletje, het liefst met meer leden uit het gezin.

Gebruik letterblokjes om woordjes te leggen. De volwassene legt woorden van vijf letters. Het kind legt woordjes van drie letters en krijgt dubbele punten. Gebruik hiervoor bijv. Scrabble, Boggle of een letterdoos.

De letterblokjes zijn natuurlijk op veel meer manieren te gebruiken, bijv:

Een bepaalde letter opzoeken (Bijv. Ik zie, ik zie wat jij niet ziet en de eerste letter daarvan is een ...; variatie: laatste letter, eerste lettergreep enz.)

Een woord veranderen door letters te verwisselen

Een woord in de goede volgorde leggen dat door de ouder in een verkeerde volgorde is neergelegd

Schrijf een grote letter op een tekenvel en laat het kind er een tekening van maken of bedenk samen wat je van zo'n letter kunt maken en teken dat. Datgene wat ervan gemaakt wordt, zou ook met de letter zelf kunnen beginnen. Of er kunnen meerdere voorstellingen getekend worden met dezelfde letter. Hang de letter op een centrale plaats op, bijvoorbeeld op de koelkast.

Lees samen een boek. Lees om de beurt een regel of meerdere regels. Bespreek samen met uw kind hoe u dit gaat doen. Probeer twee dezelfde boeken in de bibliotheek te vinden, zodat je allebei een eigen boek hebt.

Maak samen rijmpjes. Hierbij kunnen bijvoorbeeld gekke rijmpjes of rijmen met niet bestaande woorden gemaakt worden.

Maak woordkettingen: iemand begint met een woord, de volgende bedenkt een woord dat met de laatste letter van het eerste woord begint, en zo verder. Hierbij kan ook gespeeld worden rond een thema, bijv. dieren.

Woordrijtjes maken: laat het kind zoveel mogelijk woordjes bedenken of opschrijven die met een bepaalde letter beginnen of eindigen of die een bepaalde letter/klank bevatten. Dit kan heel goed in de auto: woorden maken van letters op nummerborden van auto's. Wie het eerst een woord weet.

Noem een woord en laat het kind er een ander woord van maken door een van de klanken te vervangen.

Gebruik flitskaartjes om de letters te oefenen. Maak hiervoor kartonnen kaartjes met op elk kaartje een klinker (korte klanken), een medeklinker, een dubbele klinker (lange klanken als aa, oo), een tweetekensklank als eu, oe, ui, sch, ch, ng en nk, een drietekensklanken als aai, ooi, oei, auw en ouw of een viertekensklank als eeuw en ieuw. Gebruik die letters en samenklanken die het kind op school al geleerd heeft. De letters die het kind goed zegt, leg je weg. De andere doe je nogmaals tot er geen kaartje meer over is.

Doe kruiswoordraadsels en rebussen met het kind. Deze zijn bij de speelgoedwinkel te koop. Deze hebben trouwens nog meer oefenboekjes met taalspelletjes. (Uitgeverij Deltas)

Speel een kwartetspel waarmee de diverse klank/tekenkoppelingen geoefend worden (op het MLP te verkrijgen)

C 4. Spelletjes

Zelf veel voorlezen. Kies inhoudsrijke, spannende, leuke boeken. Een boek dat niet aanslaat bij het kind niet verder (laten) uitlezen, maar een ander boek kiezen.

Lees een stuk voor uit een aansprekend boek en laat het kind daarna hetzelfde stuk hardop lezen. Mag best moeilijker zijn dan het technische AVI-niveau dat het kind beheerst. Lees het boek zo verder tot het kind alleen verder wil lezen.

Bij hardop lezen door het kind: niet op fouten wijzen, niet laten hikkelen, maar het woord zeggen.

Lees het begin van een spannend boek voor. Laat het kind zelf verder lezen, als het goed in het verhaal zit.

Interactief voorlezen. Vraag het kind bijvoorbeeld hoe het denkt dat het verhaal zal aflopen of het iets zou oplossen. Ook een stukje navertellen is stimulerend. Zie bijvoorbeeld de materialen van Boekenpret.

Laat het kind zelf stillezen op het niveau dat het aankan. Zoek naar boeken die aansluiten bij de interesse van het kind. Wissel stillezen af met luisteren naar een bandje of cd-rom (met het boek erbij, maar alleen als uw kind dat leuk vindt!).

Probeer het kind te interesseren voor een serie. Het tweede deel uit de serie is makkelijker te lezen omdat de context bekend is. Het kind zal daardoor geneigd zijn de hele serie te lezen.

Maan-roos-vis: hierbij zijn computerprogramma's en andere taalspelletjes gemaakt om thuis te spelen. Ze zijn vaak te leen bij de Openbare Bibliotheek.

C5. Hoe kunnen ouders of verzorgers in groep 3 helpen?

Ouders en verzorgers kunnen de kinderen helpen door veel voor te lezen. Samen met de leerkracht kan gekeken worden welke oefeningen het beste thuis gedaan kunnen worden. Het is belangrijk dat het kind niet te veel druk ervaart.

1. Letten op signalen

Om te weten welke signalen serieus genomen moeten worden, kunnen ouders zich de volgende vragen stellen:

- kan mijn kind namen van kleuren, dagen van de week, cijfers, reeksen onthouden?
- zijn er op het consultatiebureau, c.q. bij jeugdgezondheidszorg signalen waargenomen die wijzen op hoorproblemen of spraak-taalproblemen?
- zijn er tekenen van moedeloosheid, faalangst?
- zoekt mijn kind uitvluchten om naar school te gaan?
- heeft mijn kind vaak lichamelijke problemen?
- zijn er gedragsproblemen?

2. Blijven stimuleren en bemoedigen

- natuurlijk gaat de ouder niet uit van onwil of gemakzucht van het kind
- verwijten achterwege laten
- achter het kind blijven staan
- met het kind optimistisch blijven en samen de problemen aanpakken

3. Overleggen met school

- De resultaten doorspreken.
- Elk meetmoment vormt een mogelijk startpunt voor behandeling en extra begeleiding.
- Eind mei is een belangrijk moment. Zijn de leesproblemen er ondanks extra inspanningen nog steeds, dan is misschien een onderzoek door een deskundige buiten de school nodig. In overleg met de interne begeleider kan het kind worden doorverwezen naar een dyslexiespecialist of dyslexie-instituut.

4. Thuis extra ondersteunen

Het is bekend dat kinderen met leesproblemen en dyslexie, als ze niet worden gestimuleerd (of juist worden over-gestimuleerd) tot lezen, ze een steeds grotere tegenzin ontwikkelen. Om te voorkomen dat ze daardoor steeds verder gaan achterlopen in vergelijking met hun klasgenoten, is het nodig ze extra te motiveren. Het kind optimaal betrekken bij het plannen van de oefeningen, zodat het zelf weet waarom er wordt geoefend, werkt positief.

- probeer op een leuke manier te oefenen met letters en klanken in overleg met de leerkracht
- in overleg met de leerkracht aanvullend thuis oefenen
- samen boeken lezen en voorlezen en hierover praten

Blijven lezen is heel belangrijk voor een kind met (vermoedelijk) dyslexie. Het spreekt bijna vanzelf dat het leesmateriaal aansluit bij de interesses van het kind, zodat het gemotiveerd blijft en plezier in het lezen blijft houden. Ook stripboeken mogen!

C6. Hoe kunnen ouders of verzorgers in groep 4 helpen?

In groep 4 komt het erop aan. Als een kind in dit leerjaar niet leert lezen, wordt het een stuk lastiger om dit onder de knie te krijgen. In groep 4 beginnen leerlingen met hardnekkige leesproblemen het vaak op te geven.

1. Letten op signalen

De aandacht voor de leesmotivatie heeft in groep 4 een belangrijke plaats. Ouders kunnen een belangrijke rol spelen door te letten op de signalen die er op wijzen dat het kind niet meer gemotiveerd is om te leren lezen en begint te twijfelen aan zijn mogelijkheden om het ooit te leren. Een gesprek tussen ouders, leerkracht en kind is op dit moment belangrijk. De leerkracht, de ouders, en het kind stellen een plan op dat voor zowel thuis als op school wenselijk en haalbaar is.

2. Blijven stimuleren en bemoedigen

Blijven stimuleren en bemoedigen is in groep 4 van het allergrootste belang en vaak zelfs doorslaggevend voor het vervolg. Daarnaast is het belangrijk aandacht te vestigen op wat het kind wel kan of zelfs erg goed in is. Dat mag natuurlijk geen kommer en kwel zijn en moet zeker positieve elementen bevatten. Getracht moet worden het kind zoveel mogelijk succeservaringen te laten opdoen. Ouders kunnen vragen naar de dingen die goed gaan en dit naar het kind benadrukken. De ouders benadrukken de vooruitgang van het kind t.o.v. zichzelf en niet t.o.v. het groepsgemiddelde of broertjes of zusjes.

3. Overleggen met school

- Overleg over de toetsmomenten
- Als een kind de streefdoelen niet haalt, maakt de school een plan van aanpak
- Overleg over de overdracht naar de leerkracht van groep 5

4. Thuis extra ondersteunen

Het helpt als de leestaken te maken hebben met een onderwerp dat in de belangstellings sfeer van het kind ligt of waar ze het nut van inzien. Voor ouders is het een uitdaging in het dagelijks leven zoveel mogelijk lees- en schrijfmomenten te ontdekken ("wil jij vast even de boodschappen opschrijven?" etc.).

In overleg met de leerkracht of extern begeleider kan er thuis ook aanvullend geoefend worden met het kind. Het zogenaamde 'tutorlezen' is een goede manier om het lezen te oefenen. Hierbij leest het kind samen met een ander (ouder, medeleerling, leerkracht) volgens een vastgestelde manier.

Het is prettig als het kind boeken kiest die het leesplezier vergroten.

